

Ženski sud: feministički pristup pravdi

Javna prezentacija Ženskog suda

Đulići, 22. decembar 2016.

Promocija Ženskog suda – feministički pristup pravdi održana je u kući Suvade Selimović. Učestvovalo je **21** žena iz okolnih mesta: Đulići, Klisa, Šetići, Tojšići, Potočare, Bajramovići kod Srebrenice, Pljevalja (Crna Gora), Leskovca i Beograda.

U razgovoru su učestvovali svedokinje na Ženskom sudu:

Milica Miladinović, Zagreb/Hrvatska

Sabina Talović, Pljevlja/Crna Gora

Suvada Selimović, Đulići/BiH

Šaha Hrustić, Klisa/BiH

Nura Mustafić, Bajramovići/BiH

Šehida Abdurahmanović, Potočari/Srebrenica/BiH

I deo: U uvodnom delu Staša Zajović je kratko govorila o nedostacima institucionalnog pravnog sistema, nezadovoljavanju pravde u okviru suđenja, o istorijatu Ženskog suda, o procesu organizovanja, itd.

Projekcija filma: dokumentarni film „*Ženski sud – feministički pristup pravdi*“ (52 minuta) u režiji Filipa Markovinovića, u produkciji Žena u crnom iz Beograda govori o Ženskom sudu održanom u Sarajevu (7.-10. maja), ali govori i o procesu organizovanja ŽS, o feminističkom pristupu pravdi. Nakon projekcije bila je kratka pauza.

II deo: Svedokinje govore o svom iskustvu svedočenja na Ženskom sudu u Sarajevu (šta je za mene značilo svedočenje na ŽS? Šta ste dobile na vašem ličnom planu, a šta na javnom, društvenom, političkom planu?)

Milica Miladinović, Zagreb: *“Ovdje da se borimo das nam bude bolje, bar u onoj mjeri u kojoj to mi možemo. Sve su to divna iskustva (na ŽS). To više nisu drugarice nego naša velika porodica.”*

Ja sam dobila svoj stan, svoj mir. Osjećam se slobodnijom nakon toliko godina borbe. Živela sam u sobici od 12m gdje nije bilo kupaone, nego zajednički WC. To je bilo mučenje. Ali ja sam imala hrabrosti da se borim do kraja. Ja se osećam hrabro i sigurno. Ja sada imam svoj dom. To je bio moj cilj. Meni je Evropski sud dosudio da mi se vrati pravo na dom. Ja sam dobila natrag stan u zamjenu za kuću.

Posle Ženskog suda, je naša Jovanka je dobila nadoknadu kao odštetu i nadoknadu za sve te godine boli, oko 100.000 kuna je dobila. I još jedna naša drugarica Nada, koja se sudila godinama što je bila istjerana iz svog stana. Dobila je odštetu što je bila istjerana iz svog stana i godinama bila podstanarka. Ima pomaka u tom djelu.

Međutim, što se tiče same situacije kod nas, javljali su se ponovo strahovi, neke struje koje tjeraju na strah, na sumnje kako će biti sutra. To plaši nas manjine. Nije nimalo bajno i zato smo svi ovdje da se borimo da nam bude bolje, bar u onoj mjeri u kojoj to mi možemo. Došlo je do pomaka, jer mi mnoge nismo mogle da progovorimo dok se nismo skupile. Dobile smo snagu kada smo čule žene šta govore o onome šta su sve preživjele tokom godina. Ja bih stalno kod vas dolazila, ne bih prestajala. Ako samo saznam i budem pozvana, nikada ne odustajem. Ja želim da doprinesem našoj grupi. Meni nikada nije teško da dođem. Hvala vama što ste nas ovako lijepo primile. Sve su to divna iskustva. To više nisu drugarice nego naša velika porodica.

Sabina Talović, Pljevlja: *„Meni je bio važan sam proces, ali mi je takođe važno i to što smo mi ostale zajedno. Binasa i ja imamo odgovornost da pokrenemo inicijativu (mini ŽS) za teritoriju Sandžaka. To nam je aktivistička obaveza.“*

Ja sam bila svjedokinja na sudu. Bila sam aktivistkinja i prije. Ja sam na ŽS govorila o strahu, a sada ću da govorim o nekoj vrsti grča. Uvijek sam trčala da radim za druge, ali sam svoje priče rijetko pričala u dubinu. Tu i tamo sam nešto rekla. Meni je bio važan sam proces, ali mi je takođe važno i to što smo mi ostale zajedno. Sada analiziram sebe. Toliko puta smo ispričale priču tokom procesa. Imale smo najbolju moguću podršku terapeutkinju. Imale smo nekog da brine o nama. Imale smo stručnu pomoć. To su teške traume kojih mi nismo bile ni svjesne. Sam položaj mog tijela svjedoči o grču. Ali ja i dalje ostajem u ovoj priči.

Situacija u Crnoj Gori je takva da ja ne očekujem da dođu neke promjene. Oni koji su učestvovali u tome, sada nas mire. Vlast se nije promijenila sve ove godine. Jedan deo vlasti je napravio samo formalni diskontinuitet sa tom politikom, ali suštinski nije. Desnica strašno jača. To je vrlo očito. Mi ne znamo šta će se desiti. Mi smo imali pokušaj državnog udara. Mi nemamo skupštinu, ona nije počela sa radom. Situacija nije dobra. U Pljevljima se nije promijenilo baš ništa. Mi ćemo da konkuriramo kod Mediteranskog ženskog fonda. Binasa i ja imamo odgovornost da pokrenemo inicijativu (mini ŽS) za teritoriju Sandžaka. To nam je aktivistička obaveza. Ja sam imala najveću moguću podršku zadnjih dvadeset godina van svoje porodice. Ja imam podršku i svoje porodice. Ako ja pored toliko godina svega toga imam grč, onda moram da razmišljam o drugim ženama, o tome kako je njima. To mi je sada ideja. Mislim da je to važno. Meni je zaista pomoglo da opstanem. Ja bih svakako opstala, ali je moj aktivizam uticao na moju porodicu. Sreća da se nismo zatvorili u svoje nacionalne tabore. Kod nas u Bonafide ima žena svih nacionalnosti.

Šaha Hrustić, Klisa: *„Ja sam prvi put osjetila da me sve osobe slušaju na ŽS. Mi smo čule priče i ostalih žena. Nije rat samo kada se ubija, ima i drugih zločina...“*

Ja sam prvi put osjetila da me sve osobe slušaju na ŽS. Mi smo čule priče i ostalih žena. Nije rat samo kada se ubija. Najteži je zločin izgubiti život. Ali ima i drugih zločina. Mi smo još uvijek u ratu. Ja nisam znala za žene iz Srbije. Vjerovala sam negde. Ne bih nikada dozvolila da moje dijete uzme pušku i puca na nekoga. Mi smo istjerani iz kuće što nam je bilo najmanje važno. Ali su isto tako negdje drugdje ljudi ostajali bez kuće. Te priče zbližavaju ljude. Ja sam svog supruga pronašla. Ali neizvjesnost jako boli. Kada se ostaci sahrane, ti onda imaš svoje mjesto. Onda oslobodiš sebe da se posvetiš drugome.

O dramu koju su proživljavala žene u Srbiji zbog manjinske etničke pripadnosti, prisilne mobilizacije, govorila je **Dunja Hadžiomerspahić**, aktivistkinja ŽUC-a:

„Kada je počeo rat u BiH sva moja porodica je bila u Sarajevu. To je bilo za mene nepodnošljivo. Ja sam na poslu i u komšiluku imala puno problema jer sam zadržala svoje prezime koje tako nedvosmisleno govori da sam iz Bosne. Pomalo me štitilo to što sam bila popustljiva. Jednog dana sam prolazila Trgom Republike i vidjela Žene u crnom kako stoje i od tada sam sa njima. Strašnije od

tog svega, 1992. su moji sinovi imali 16 i 17 godina. Jedan se zove Đorđe kao muževljev otac, a drugi Riza kao moj otac. Mog mlađeg sina su stalno pitali odakle mu to ime. To je samo mali deo onoga što su oni prošli. Mi smo bili dio onih koji su svoju decu mogli da pošalju negdje vani, da ih sklone od rata. Uvijek se sjetim rječi naše Nede Božinović, koja mi je rekla da sam bila nesebična da oboje djece pošaljem u Ameriku. Nisam ih vidjela šest-sedam godina. Sjećam se moje komšinice kojoj je sin išao u rat, a ona je na sred ulice razapela šator da ga isprati. To je bilo veselje. Naravno, pozvali su i nas. Ja sam rekla da izvine, ja ne mogu da dođem na to. Rekla sam joj da sina treba da sakrije. Rekla sam joj da joj ja mogu pomoći da on ode u Mađarsku. Ona mene nije prijavila, iako sam se ja toga bojala. Na žalost, taj dječak je poginuo na ratištu. Došla je kod mene i rekla mi da ona sada zna da sam ja bila njen najveći prijatelj u životu. Plakala je danima. Oni su bili Srbi i nisu mogli da zamisle da im dijete ne ode u rat. Moja familija nažalost sada živi na svih pet kontinenata. Mi potičemo iz Banja Luke ali tamo nema više nikog ko se preziva Hadžiomerspahić, nema više ni kuće“.

Na kraju smo razgovarale o mogućnosti organizovanja mini ŽS u regiji Podrinja: **kada bi u postojala mogućnost da se uskoro organizuje ŽS, kojim bi se pitanjima, tj. vrstama nepravdi i zlodela bavio taj mini ŽS?**

Razgovor žena se odvijao oko sledećih pitanja:

Zadovoljavanje pravde – pronalazak nestalih, eshumacija posmrtnih ostataka, kažnjivost zločina, procesuiranje zločinaca

- Meni je najvažnije da nađem kosti svog ubijenog sina (Nura)

- Prioritet kod nas u našim malim naseljima je da se nađu posmrtni ostaci. Porodice umiru, ostaje briga ko će to sahraniti. Drugi je prioritet da se zločinci okrive. Mi nemamo nikakav rezultat. Odnedavno imamo novog tužioca. Treba da se nađu zločinci. Sve mi to očekujemo. Ja se nadam.. Kada su mene iz tužilaštva pitali šta očekujem, rekla sam da očekujem efikasnost.

Feministička etika brige – podrška na suđenjima za ratne zločine, prisustvo ročištima – solidarnost na delu...

- Sada se radi na sudu naš predmet. Ja bih od vas tražila podršku, ohrabrenje. Da ste tu sa mnom. Sve zavisi od toga koja vrsta pomoći je potrebna. Fizičko prisustvo je najvažnije (*Šaha*)

- Prisustvo je zaista bitno. Mogu da te zovem telefonom i da podržavam iz fotelje, ali dok nisam sa tobom. Ja sam čula poruke koje nisu izgovorene. Bilo je važno da se čuje i da se zna da i u Srbiji postoje oni koji drugačije misle, koji su se borili protiv režima. Ja sam vas upoznala kada je bilo suđenje za Zvornik kada smo svojim prisustvom davale podršku vama na suđenju. Treba izaći iz svojih zajednica. To te pravi boljim čovjekom. Jer tu postoji neka vrsta kontrole. Dokle god ti sjediš u svojim zajednicama, pravilo je da su tu svi isti. Jako je veliki rezultat ova vrsta povezivanja. To je meni važno (*Sabina*).

Zahtevi za političkim učešćem žena ne smeju biti svedeni na formalne kriterijume (kvote i sl.) već na korenito menjanje sadržaja i načina upražnjavanja moći – razgovor je pokazao da najveći broj žena smatra da žene na pozicijama moći zastupaju svoje lične interese, interese svoje partije, a najmanje žena; da ih žene zanimaju samo oko izbora; da političarke koriste aktivistkinje radi ubiranja političkih poena, da postoji ogromni jaz između političarki i žena iz civilnog društva. Neke

žene smatraju da bi se doslednim poštovanjem, a posebno uvećanjem kvota žena na pozicijama moći, povećala i moć žena u politici.

Evo izjava žena:

- Prava žena. Nema nas nigdje, svuda smo ugrožene, i u javnom životu, i u politici...
- Malo je žena na funkcijama. Imamo samo tri žene koje su gradonačelnice.
- Ako smo mi u manjini onda ništa ne možemo da uradimo. Mora da nas bude jednako, a ne samo 3%, a njih 97%.
- Žene na pozicijama moći idu iz jedne stranke u drugu samo da bi bile na položajima. Njih nije briga za druge. Iz iskustva političarki kod mene u Leskovcu, znam da one uglavnom koriste nas aktivistkinje da bi dobile političke poene, da bi se negde smestile. Mi smo sakupljale potpise za 16 dana aktivizma da se 18. maj proglasi Danom sećanja na ubijene žene. Mi smo svaki dan po dva sata skupljale potpise. Političarke su došle samo jedan dan da se slikaju ispred štanda. Ja nisam htela da se slikam sa njima. Nisam došla da se slikam, nego nešto da uradim. One nas koriste radi svojih političkih poena i ništa više (*Milka*).
- Što se tiče politike, ona je nama ženama sa sela nedokučiva. Mi od predizbornih obećanja nemamo ništa. mi smo u manjini jer smo to sebi dozvolile. Između političarki i aktivistkinja postoji ogromna razlika. Političarke rade za sebe, a mi za druge (*Šaha*).
- One ne govore o ženama. Jako malo.
- Ako bi bilo više nas žena, onda bi bilo drugačije. Slažem se sa tim da žene zastupaju interese partije. Na čelu partije su uvek muškarci. Ja mislim da ako bi nas bilo više, ne bi bilo tako. Mene interesuje kako da se uveća moć žena u politici. Nešto se menja kada smo mi zajedno. (*Mina*)
- One ne zastupaju naše interese (*Suvada*)

Dogovorile smo se da na sledećem susretu u Đulićima (Ženski mirovni aktivizam) razgovaramo o ženama i moći, da pokažemo i primere žena koje su na pozicijama moći radile u korist žena i svih koji nemaju ekonomsku, društvenu, političku moć (Luiza Morgantini, Malalaja Đoja, Vangari Matai, itd.).

Transkript uradio: Miloš Urošević

Priredila: Staša Zajović

Januar 2017.